

Gadaffi is ook een extreem figuur wat betreft kleding. Hij heeft een onuitputtelijke garderobe. 's Ochtends draagt hij bijvoorbeeld een wijd gewaad met witte schoenen, 's middags een bedoeïenenkostuum met bruine mantel met opgestikt goud, dan weer schoenen met hoge hakken, of hij verschijnt in een imposant militair uniform. Dat is zijn stijl om mensen te fascineren".

Door drs. B. Belder

Aan het woord is dr. Nikolaos van Dam, ambassadeur van Nederland in Turkije. In samenwerking met Midden-Oostencorrespondent Jan Keulen tekent hij voor de gisteren verschenen publicatie "De vrede die niet kwam".

Humoristische kanttekening van de auteur bij geciteerde passage: „Bij ons slaat dat niet direct aan. Stel dat premier Kok op één dag in drie totaal verschillende uitdossingen verschijnt. Dat zou een weinig serieuze indruk maken".

Van Dam kan bogen op ruim twintig jaar diplomatieke ervaring met de Arabische wereld. Dat levert tal van aardige, informatieve anekdotes op. Neem bijvoorbeeld zijn persoonlijke wedervaren

In den Arabische vreem

ter. Als een buitenlander daarin als het ware zit te wroeten, vermoeden ze negatieve bedoelingen. De intentie was daarentegen puur wetenschappelijk".

U hebt president Assad ooit ontmoet? „Jawel, twee keer, als begeleider van on-

plaats. Denk aan nieuwe joodse nederzettingen. Het voorbeeld is Har Homa".

De Geneefse Conventie inzake bezet gebied (1949) wijst dit Israëliëse beleid klip en klaar van de hand, benadrukt de arabist/diplomaat. „Zij bepaalt dat het niet is toegestaan de bevolkingssamen-

ge Joegoslavië".

Van Dam schroomt niet te waarschuwen voor westerse dramatiseringen van Arabische verschijnselen. Hij rept in dit verband over een overschatting ten onzent van „de grensoverschrijdende kracht van het islamisme". „Na de isla-

n den Arabische vreemde

Als een buitenlander daarin als het zit te wroeten, vermoeden ze nega- bedoelingen. De intentie was daar- en puur wetenschappelijk”.

rebt president Assad ooit ontmoet? el, twee keer, als begeleider van on- zisten... de zijn behoudend...”

plaats. Denk aan nieuwe joodse neder- zettingen. Het voorbeeld is Har Homa”.

De Geneefse Conventie inzake bezet gebied (1949) wijst dit Israëliische beleid klip en klaar van de hand, benadrukt de arabist/diplomaat. „Zij bepaalt dat het

ge Joegoslavië”.

Van Dam schroomt niet te waarschu- wen voor westerse dramatiseringen van Arabische verschijnselen. Hij rept in dit verband over een overschatting ten on- zent van „de grensoverschrijdende

Den Haag dezelfde procedures op te leg- gen als die ik moest ondergaan”.

Den Haag ging te kort op deze alles- zins redelijke tegenmaatregel in. En dat lag bepaald niet aan zijn uitwerking... „Ze namen ons zeer kwalijk dat wij iets

Diplomaat Van Dam warmde zich aan inheemse gastvrijheid

extrem figuur wat betreft
uitputtelijke garderobe. 's
eld een wijd gewaad met
bedoeïenenkostuum met
goud, dan weer schoenen
erschijnt in een imposant
is zijn stijl om mensen te
fascineren”.

door drs. B. Belder

woord is dr. Nikolaos van
ssadeur van Nederland in

Aan het woord is dr. Nikolaos van Dam, ambassadeur van Nederland in Turkije. In samenwerking met Midden-Oostencorrespondent Jan Keulen tekent hij voor de gisteren verschenen publicatie "De vrede die niet kwam".

Humoristische kanttekening van de auteur bij geciteerde passage: „Bij ons slaat dat niet direct aan. Stel dat premier Kok op één dag in drie totaal verschillende uitdossingen verschijnt. Dat zou een weinig serieuze indruk maken”.

Van Dam kan bogen op ruim twintig jaar diplomatieke ervaring met de Arabische wereld. Dat levert tal van aardige, informatieve anekdotes op. Neem bijvoorbeeld zijn persoonlijke wedervaren met Jasser Arafat.

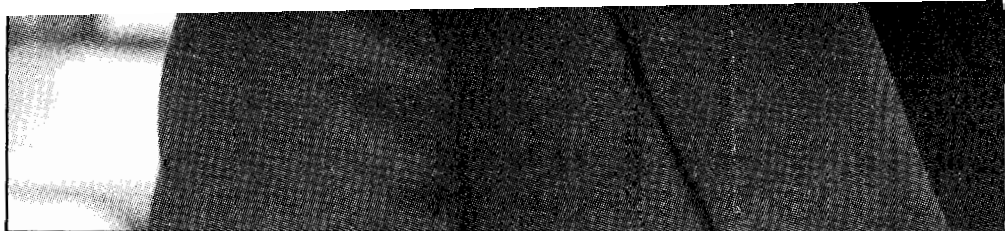
„Als diplomaat in Beiroet, Tripoli, Bagdad en Caïro heb ik de loopbaan van Arafat van dichtbij kunnen volgen. Hij is een van de weinige Palestijnse leiders die een groot charisma heeft in eigen kring en zijn mensen bij elkaar kan houden. (...) Arafat spreekt heel gedragen, haast tegen het demagogische aan. Hij weet natuurlijk wat hij zegt, maar het lijkt alsof hij bij redevoeringen wordt megedragen door zijn eigen woorden. Dat spreekt de mensen aan”.

„Ik was in 1986 een keer met minister Van den Broek in het PLO-hoofdkwartier in Tunis en ik moest tolken. Dat ging niet simultaan, dus Arafat zei wat en ik vertaalde dat daarna. Op een gegeven moment werd hij meegeslept door zijn betoog. Hij ging steeds sneller praten, dus ik moest ook steeds sneller praten. Maar hij ging ook steeds harder praten en uiteindelijk stonden we daar beiden zo ongeveer te schreeuwen, hij om zijn verhaal kracht bij te zetten en ik om me verstaanbaar te maken voor de minister”.

Verboden bestseller

Internationaal –ook Arabisch– prestige verwierf de auteur met zijn inmiddels klassieke studie over de strijd om de macht in Syrië. De eerste voetnoot in "De vrede die niet kwam" vermeldt dat de Arabische editie (eerste druk 1995) meteen als een bestseller verkocht in de regio. De grootste afzonderlijke afnemer? Het beschreven regime van president Hafez al-Assad! Dat verhindert niet dat het boek officieel op de index van Damascus prijkt.

Vanwaar eigenlijk die opmerkelijke interesse van Syrische zijde? Van Dam, ter gelegenheid van de presentatie van de coproductie met Van Keulen dezer dagen aanwezig op het kantoor van uitgever Bulaag in Amsterdam, relativeert in eerste instantie het verbod op het boek: „Er zijn natuurlijk een heleboel publicaties in Syrië taboe waar in feite weinig mee aan de hand is”.

In den Arabisch

ter. Als een buitenlander daarin als het ware zit te wroeten, vermoeden ze negatieve bedoelingen. De intentie was daartegenover puur wetenschappelijk”.

U hebt president Assad ooit ontmoet? „Jawel, twee keer, als begeleider van onze minister van buitenlandse zaken”. Een fascinerende Arabische leidersfiguur? „Stellig, een man die heel overwogen spreekt én handelt. Hij is daarnaast bijzonder formeel en tegelijk welbespraakt. Assad zoekt het overigens in tegenstelling tot Gadaffi niet in spectaculaire publieke optredens”.

Tussen haakjes: saillante Libanese kritiek op Assads tarten van Israël in Zuid-Libanon via de PLO in de vroege jaren tachtig: „Assad is een leeuw in Libanon, maar een konijn op de Golan”.

Een zesde vinger

Is er soms sprake van continuïteit in de negatieve Arabische beeldvorming over Israël? Vijftig jaar geleden was die volstrekt afwijzend. Zie uw boek: „Toen Israël in 1948 ontstond zagen de net onafhankelijke Arabische staten in de jonge joodse staat hun belangrijkste vijand. De Arabische landen zagen Israël als een vreemde eend in de bijt, als een soort kankergezwell in hun midden, een splinter in het hart van de Arabische natie. Al deze termen waren toen in zwang. In Irak heb ik zelfs wel eens het beeld horen gebruiken van een hand die vijf vingers telt. Je kunt er een zesde vinger aan naaien, maar hij valt er altijd weer af, want een hand met zes vingers is onnatuurlijk”.

Van Dam: „Nou is dat alweer een hele tijd geleden. Nee, die continuïteit is niet het geval. Er is duidelijk een proces van aanvaarding van Israël. Niet uit liefde, maar puur noodgedwongen. Hoe dit ook zij, het is er. Vroeger mocht je bijvoorbeeld het woord Israël zagezegd niet eens uitspreken in Syrië. Vandaag de dag is het volstrekt geaccepteerd. Damascus onderhandelt ook met de Israël's”.

„Vond de Arabische wereld in 1967 het Israël van vóór de Zesdaagse Oorlog onacceptabel, thans legt zij zich daarover het algemeen bij neer, mits Israël zich maar terugtrekt uit alle bezette gebieden van 1967. Dat is een enorme ver-

plaats. Denk aan nieuwe joodse nederzettingen. Het voorbeeld is Har Homa”.

De Geneefse Conventie inzake bezet gebied (1949) wijst dit Israëlische beleid klip en klaar van de hand, benadrukt de arabist/diplomaat. „Zij bepaalt dat het niet is toegestaan de bevolkingssamenstelling van bezet gebied te wijzigen. En dat gebeurt geleidelijk van Israëlische zijde. Dit proces tempert het Arabische verlangen naar vrede”.

Loze vredesformule

Die boektitel, "De vrede die niet kwam", drukt teleurstelling uit. Oorzaken? „Ik schrijf die voorlopige constatering enerzijds toe aan de politieke constellatie in Israël zelf. De nieuwe Likoed-regering is minder bereid vergaande stappen te nemen dan het vorige Israelische kabinet. Evengoed moeten we kijken naar de internationale politieke situatie”.

„De huidige Israëlische premier, Benjamin Netanjahoe, heb ik een paar keer heel overtuigend horen verkondigen dat zijn land een grote verdedigingsgordel nodig heeft, de Westoever, die heuvelrug. Militair gezien is dat natuurlijk ook zo. Maar ja, dan krijg je geen vrede. De tegenpartij gaat niet alleen overstag voor militaire middelen”.

„Oefent daarenboven Israëls grootste bondgenoot, de VS, om uiteenlopende redenen –gewoon uit sympathie en omwille van de kiezersgunst– nauwelijks druk uit op Netanjahoe, waarom zou de laatste dan een zijns inziens ongewenst vredespad kiezen?”

Zonder enig effect spraken de Europese Unie en de VS zich uit tegen de Israëlische annexatie van Oost-Jeruzalem alsmede tegen het nederzettingenbeleid, bevoogt onze gesprekspartner. „Het tegenovergestelde lijkt waar. Er bestaat in de VS zelfs een tendens Jeruzalem als hoofdstad van Israël te erkennen en dus de Amerikaanse ambassade daar te vestigen. In zo'n internationaal klimaat blijft de formule "vrede in ruil voor grondgebied" gewoon een dode letter”.

Met als uiterste consequentie een nieuwe bloedige gevechtsronde? Van Dams antwoord vinden we op de laatste bladzijden van zijn boek: „Zolang Israël ieder redelijk compromis dat gebaseerd is

een van de weinige Palestijnse leiders die een groot charisma heeft in eigen kring en zijn mensen bij elkaar kan houden. (...) Arafat spreekt heel gedragen, haast tegen het demagogische aan. Hij weet natuurlijk wat hij zegt, maar het lijkt alsof hij bij redevoeringen wordt meegedragen door zijn eigen woorden. Dat spreekt de mensen aan”.

„Ik was in 1986 een keer met minister Van den Broek in het PLO-hoofdkwartier in Tunis en ik moest tolken. Dat ging niet simultaan, dus Arafat zei wat en ik vertaalde dat daarna. Op een gegeven moment werd hij meegesleept door zijn betoog. Hij ging steeds sneller praten, dus ik moest ook steeds sneller praten. Maar hij ging ook steeds harder praten en uiteindelijk stonden we daar beiden zo ongeveer te schreeuwen, hij om zijn verhaal kracht bij te zetten en ik om me verstaanbaar te maken voor de minister”.

Verboden bestseller

Internationaal –ook Arabisch– prestige verwierf de auteur met zijn inmiddels klassieke studie over de strijd om de macht in Syrië. De eerste voetnoot in "De vrede die niet kwam" vermeldt dat de Arabische editie (eerste druk 1995) meteen als een bestseller verkocht in de regio. De grootste afzonderlijke afnemer? Het beschreven regime van president Hafez al-Assad! Dat verhindert niet dat het boek officieel op de index van Damascus prijkt.

Vanwaar eigenlijk die opmerkelijke interesse van Syrische zijde? Van Dam, ter gelegenheid van de presentatie van de coproductie met Van Keulen dezer dagen aanwezig op het kantoor van uitgever Bulaaq in Amsterdam, relativeert in eerste instantie het verbod op het boek: „Er zijn natuurlijk een heleboel publicaties in Syrië taboe waar in feite weinig mee aan de hand is”.

„Mijn boek gaat echt in op de interne structuur van het Syrische regime, de redenen waarom één religieuze minderheid, de alawitische, zoveel sleutelposities bezet. Blijkbaar vinden ze het genuanceerd genoeg om het eigen hogere partijapparaat er kennis van te laten nemen. Geen openbaar onderwerp van discussie derhalve. De Syrische reactie is met andere woorden tweeledig: ze stellen mijn onderzoek op prijs én niet op prijs”.

Vonden de Syrische autoriteiten het wellicht ook intrigerend dat een buitenstaander hun machtssysteem ontleedde? „Ja, ze zagen er vaak andere dingen ach-

zonder formeel en tegelijk welbespraakt. Assad zoekt het overigens in tegenstelling tot Gadaffi niet in spectaculaire publieke optredens”.

Tussen haakjes: saillante Libanese kritiek op Assads tarten van Israël in Zuid-Libanon via de PLO in de vroege jaren tachtig: „Assad is een leeuw in Libanon, maar een konijn op de Golan”.

Een zesde vinger

Is er soms sprake van continuïteit in de negatieve Arabische beeldvorming over Israël? Vijftig jaar geleden was die volstrekt afwijzend. Zie uw boek: „Toen Israël in 1948 ontstond zagen de net onafhankelijke Arabische staten in de jonge joodse staat hun belangrijkste vijand. De Arabische landen zagen Israël als een vreemde eend in de bijt, als een soort kankergezwellen in hun midden, een splinter in het hart van de Arabische natie. Al deze termen waren toen in zwang. In Irak heb ik zelfs wel eens het beeld horen gebruiken van een hand die vijf vingers telt. Je kunt er een zesde vinger aan naaien, maar hij valt er altijd weer af, want een hand met zes vingers is onnatuurlijk”.

Van Dam: „Nou is dat alweer een hele tijd geleden. Nee, die continuïteit is niet het geval. Er is duidelijk een proces van aanvaarding van Israël. Niet uit liefde, maar puur noodgedwongen. Hoe dit ook zij, het is er. Vroeger mocht je bijvoorbeeld het woord Israël zagezegd niet eens uitspreken in Syrië. Vandaag de dag is het volstrekt geaccepteerd. Damascus onderhandelt ook met de Israël's”.

„Vond de Arabische wereld in 1967 het Israël van vóór de Zesdaagse Oorlog onacceptabel, thans legt zij zich daar over het algemeen bij neer, mits Israël zich maar terugtrekt uit alle bezette gebieden van 1967. Dat is een enorme verschuiving. Israël wordt als een voldongen feit, een realiteit beschouwd”.

Door Arabische regimes, niet zozeer door de bevolking... „Daar raken we inderdaad een cruciaal punt. Naar mijn inschatting wordt Israël in Egypte deels geaccepteerd. Ze zijn er daar ondertussen aan gewend met Israël zaken te doen. Toegegeven, voor veel Egyptenaren ligt dat weliswaar emotioneel nog buitengewoon gevoelig. Want Israël heeft zich vooralsnog niet teruggetrokken uit de bezette gebieden van 1967. En in die Palestijnse gebieden –de huidige benaming– hebben dagelijks conflicten

verlangen naar vrede”.

Loze vredesformule

Die boektitel, "De vrede die niet kwam", drukt teleurstelling uit. Oorzaken? „Ik schrijf die voorlopige constatering enerzijds toe aan de politieke constellatie in Israël zelf. De nieuwe Likod-regering is minder bereid vergaande stappen te nemen dan het vorige Israelische kabinet. Evengoed moeten we kijken naar de internationale politieke situatie”.

„De huidige Israëlische premier, Benjamin Netanyahu, heb ik een paar keer heel overtuigend horen verkondigen dat zijn land een grote verdedigingsgordel nodig heeft, de Westoever, die heuvelrug. Militair gezien is dat natuurlijk ook zo. Maar ja, dan krijg je geen vrede. De tegenpartij gaat niet alleen overstag voor militaire middelen”.

„Oefent daarenboven Israël's grootste bondgenoot, de VS, om uiteenlopende redenen –gewoon uit sympathie en omwille van de kiezersgunst– nauwelijks druk uit op Netanyahu, waarom zou de laatste dan een zijns inziens ongewenst vredespad kiezen?”

Zonder enig effect spraken de Europese Unie en de VS zich uit tegen de Israëlische annexatie van Oost-Jeruzalem alsmede tegen het nederzettingenbeleid, betoogt onze gesprekspartner. „Het tegenovergestelde lijkt waar. Er bestaat in de VS zelfs een tendens Jeruzalem als hoofdstad van Israël te erkennen en dus de Amerikaanse ambassade daar te vestigen. In zo'n internationaal klimaat blijft de formule "vrede in ruil voor grondgebied" gewoon een dode letter”.

Met als uiterste consequentie een nieuwe bloedige gevechtsronde? Van Dams antwoord vinden we op de laatste bladzijden van zijn boek: „Zolang Israël ieder redelijk compromis dat gebaseerd is op land voor vrede weigert te aanvaarden, kan geweld op den duur welhaast niet uitblijven”.

„Het dilemma is dat vóórdat Israël een vredesregeling zal hebben geaccepteerd die nú in Arabische ogen nog acceptabel is, misschien eerst nog zoveel geweld zal zijn gepleegd en bloed vergoten, dat tegen de tijd dat Israël een en ander wél wil accepteren, dat compromis vervolgens voor de Arabische kant wellicht niet langer acceptabel is”.

Mondelinge aanvulling, respectievelijk vergelijking van Van Dam: „Hetzelfde dilemma doet zich voor in het voormali-

le vreemde

ge Joegoslavië”.

Van Dam schroomt niet te waarschuwen voor westerse dramatiseringen van Arabische verschijnselen. Hij rept in dit verband over een overschatting ten onzent van „de grensoverschrijdende kracht van het islamisme”. „Na de islamitische revolutie in Iran in 1979 dacht men dat er een golf van extremisme en terrorisme over de islamitische wereld zou spoelen. Dat is niet gebeurd”.

Letterlijk boodschapper

Evenzo bestrijdt hij de courante stelling onder Arabische en westerse politici dat Irak het gevaar loopt in drieën te worden opgedeeld onder soennieten, sjiieten en Koerden. Interessante these zijnerzijds: „De vrees voor desintegratie van Irak bij Iraks buurlanden wordt vooral ingegeven door de angst voor het effect dat een dergelijke opsplitsing in eigen land (alweer de Koerden!, BB) zou kunnen hebben”.

Afscheidingsplannen zijn de Iraakse Koerden nagenoeg vreemd en zulke ideeën leven al helemaal niet onder 's lands sjiiitische meerderheid in het zuiden, ontzenuwt onze man in Bagdad tijdens de Koeweit-crisis.

Tijdens die spannende periode, het voorspel van de tweede Golfoorlog, ontmoette Van Dam een oude (sinds 1973) bekende onder Saddams secondanten. Niemand minder dan Tareq Aziz, toentertijd bewindsman van buitenlandse zaken, thans in ambtelijke functie als vice-premier.

Eén veelzeggende observatie: „Ik herinner me (...) nog een gesprek dat we als Europese ambassadeurs tijdens de Golf-crisis hadden met de Iraakse minister van buitenlandse zaken Tareq Aziz. Toen hij uit onze opmerkingen concludeerde dat wij met hem in discussie wilden treden, reageerde hij: „Ik discussieer niet met jullie, maar alleen met jullie ministers en het is alleen de bedoeling dat jullie mijn boodschap overbrengen. (...) Als er ergens een Arabisch land is waar diplomaten worden gezien als niet meer dan overbrengers van boodschappen, letterlijk "Botschafter", dan is dat wel in Irak”.

Geen wederkerigheid

Op overtuigende wijze brak de 'boodschapper' trouwens in Den Haag een lans voor het toepassen van het beginsel van reciprociteit, dat wil zeggen een be-

Den Haag dezelfde procedures op te leggen als die ik moest ondergaan”.

Den Haag ging te kort op deze alleszins redelijke tegenmaatregel in. En dat lag bepaald niet aan zijn uitwerking... „Ze namen ons zeer kwalijk dat wij iets deden wat in feite neerkwam op nog geen fractie van wat zij ons oplegden en wat zij onze gijzelaars aandeden in Irak”.

Een kostbare winterjas

Tussen de bedrijven door genoot de volop geëngageerde vakman Van Dam met volle teugen van de spreekwoordelijke Arabische gastvrijheid. „Je kunt ergens zomaar binnenlopen en voor de maaltijd worden uitgenodigd. Logeren vormt evenmin een bezwaar. Wij zouden zeggen: „We hebben maar zes gehaktballen vandaag, er kan geen zevende eter bij”. Arabieren daarentegen beginnen die gehaktballen onmiddellijk te delen. Onverwacht bezoek kan zo aanschuiven”.

„Als je bij vertrek je dankbaarheid beuigt voor de grootse gastvrijheid die je ten deel is gevallen, krijg je vaak als eerste reactie: „Het is slechts mijn plicht”. De warmte die er van de Arabische maatschappij uitstraalt, zie de hechte familiebanden, heb ik altijd als iets heel positiefs ervaren”.

Die bijzondere sociale houding kan licht tot „pertinente misverstanden” leiden bij westerlingen. Van Dam rekent bijvoorbeeld af met de wijdverbreide opvatting dat je in de Arabische wereld nooit iets mag weigeren.

„Wij waren eens in de koude winter op reis door Noord-Irak en werden uitgenodigd door een plaatselijke Arabische notabele familie voor het middageten (...). De vrouw van een van mijn collega's sprak hardop haar bewondering uit voor de prachtige, met goud bestikte zware bruine wollen bedoeïenenmantel van een van de neven van de gastheer. Deze bood zijn mantel onmiddellijk aan de bewonderaarster aan en zei spontaan dat ze hem best mocht houden”. In de foutieve veronderstelling dat weigeren ongeleefd zou zijn, accepteerde de ietwat van haar stuk gebrachte westerlinge die genereuze geste. En daarmee stond de guller gever letterlijk in de kou. Het was waarschijnlijk zijn enige wintermantel.

Commentaar van medereiziger Van Dam: „Eigenlijk was het binnen de plaatselijke context al een beetje gênant geweest dat ze openlijk haar bewondering had uitgesproken voor de mooie be-

Letterlijk boodschapper

Evenzo bestrijdt hij de courante stelling onder Arabische en westerse politici dat Irak het gevaar loopt in drieën te worden opgedeeld onder soennieten, sjiieten en Koerden. Interessante these zijnerzijds: „De vrees voor desintegratie van Irak bij Iraks buurlanden wordt vooral ingegeven door de angst voor het effect dat een dergelijke opsplitsing in eigen land (alweer de Koerden!, BB) zou kunnen hebben”.

Afscheidingsplannen zijn de Iraakse Koerden nagenoeg vreemd en zulke ideeën leven al helemaal niet onder 's lands sjiiitische meerderheid in het zuiden, ontzenuwt onze man in Bagdad tijdens de Koeweit-crisis.

Tijdens die spannende periode, het voorspel van de tweede Golfoorlog, ontmoette Van Dam een oude (sinds 1973) bekende onder Saddams secondanten. Niemand minder dan Tareq Aziz, toentertijd bewindsman van buitenlandse zaken, thans in ambtelijke functie als vice-premier.

Eén veelzeggende observatie: „Ik herinner me (...) nog een gesprek dat we als Europese ambassadeurs tijdens de Golfcrisis hadden met de Iraakse minister van buitenlandse zaken Tareq Aziz. Toen hij uit onze opmerkingen concludeerde dat wij met hem in discussie wilden treden, reageerde hij: „Ik discussieer niet met jullie, maar alleen met jullie ministers en het is alleen de bedoeling dat jullie mijn boodschap overbrengen. (...) Als er ergens een Arabisch land is waar diplomaten worden gezien als niet meer dan overbrengers van boodschappen, letterlijk "Botschafter", dan is dat wel in Irak”.

Geen wederkerigheid

Op overtuigende wijze brak de 'boodschapper' trouwens in Den Haag een lans voor het toepassen van het beginsel van reciprociteit, dat wil zeggen een behandeling op basis van wederkerigheid in de relatie met Bagdad. Een concreet voorbeeld: „De Iraakse ambassadeur in Den Haag had twee zonen die studeerden in Leiden. In het Iraakse systeem zou hij voor iedere keer dat zij naar Leiden wilden per nota toestemming moeten aanvragen – net zoals ik voor iedere reis buiten Bagdad. Om Irak tot andere gedachten aan te zetten, stelde ik tijdens de Golfcrisis voor hun ambassadeur in

Tussen de bedrijven door genoot de volop geëngageerde vakman Van Dam met volle teugen van de spreekwoordelijke Arabische gastvrijheid. „Je kunt ergens zomaar binnenlopen en voor de maaltijd worden uitgenodigd. Logeren vormt evenmin een bezwaar. Wij zouden zeggen: „We hebben maar zes gehaktballen vandaag, er kan geen zevende eter bij”. Arabieren daarentegen beginnen die gehaktballen onmiddellijk te delen. Onverwacht bezoek kan zo aanschuiven”.

„Als je bij vertrek je dankbaarheid beuigt voor de grootse gastvrijheid die je ten deel is gevallen, krijg je vaak als eerste reactie: „Het is slechts mijn plicht”. De warmte die er van de Arabische maatschappij uitstraalt, zie de hechte familiebanden, heb ik altijd als iets heel positiefs ervaren”.

Die bijzondere sociale houding kan licht tot „pertinente misverstanden” leiden bij westerlingen. Van Dam rekent bijvoorbeeld af met de wijdverbreide opvatting dat je in de Arabische wereld nooit iets mag weigeren.

„Wij waren eens in de koude winter op reis door Noord-Irak en werden uitgenodigd door een plaatselijke Arabische notabele familie voor het middageten (...). De vrouw van een van mijn collega's sprak hardop haar bewondering uit voor de prachtige, met goud bestikte zware bruine wollen bedoeïenenmantel van een van de neven van de gastheer. Deze bood zijn mantel onmiddellijk aan de bewonderaarster aan en zei spontaan dat ze hem best mocht houden”. In de foutieve veronderstelling dat weigeren ongeleefd zou zijn, accepteerde de ietwat van haar stuk gebrachte westerlinge die genereuze geste. En daarmee stond de guller gever letterlijk in de kou. Het was waarschijnlijk zijn enige wintermantel.

Commentaar van medereiziger Van Dam: „Eigenlijk was het binnen de plaatselijke context al een beetje gênant geweest dat ze openlijk haar bewondering had uitgesproken voor de mooie bezittingen van een ander, want dit kan uit beleefdheid dergelijke reacties oproepen. Een Nederlander zie ik nog niet zo snel uit beleefdheid zijn kostbare winterjas afstaan omdat een ander er zijn bewondering over heeft uitgesproken...”.

Mede n.a.v. "De vrede die niet kwam", door Nikolaos van Dam en Jan Keulen; uitg. Bulaaq, Amsterdam, 1998; ISBN 90 546 0030 6; 221 blz.; f 38,50.

Gadaffi is ook een extreem figuur wat betreft
ing. Hij heeft een onuitputtelijke garderobe. 's
draagt hij bijvoorbeeld een wijd gewaad met
enen, 's middags een bedoeïenenkostuum met
antel met opgestikt goud, dan weer schoenen
noge hakken, of hij verschijnt in een imposant
militair uniform. Dat is zijn stijl om mensen te
fascineren".

Door drs. B. Belder

Aan het woord is dr. Nikolaos van Dam, ambassadeur van Nederland in Turkije. In samenwerking met Midden-Oostencorrespondent Jan Keulen tekent hij voor de gisteren verschenen publicatie "De vrede die niet kwam".

Humoristische kanttekening van de auteur bij geciteerde passage: „Bij ons slaat dat niet direct aan. Stel dat premier Kok op één dag in drie totaal verschillende uitdossingen verschijnt. Dat zou een weinig serieuze indruk maken".

Van Dam kan bogen op ruim twintig jaar diplomatieke ervaring met de Arabische wereld. Dat levert tal van aardige, informatieve anekdotes op. Neem bijvoorbeeld zijn persoonlijke wedervaren met Jasser Arafat.

„Als diplomaat in Beiroet, Tripoli, Bagdad en Caïro heb ik de loopbaan van Arafat van dichtbij kunnen volgen. Hij is een van de weinige Palestijnse leiders die een groot charisma heeft in eigen kring en zijn mensen bij elkaar kan houden. (...) Arafat spreekt heel gedragen, haast tegen het demagogische aan. Hij weet natuurlijk wat hij zegt, maar het lijkt alsof hij bij redevoeringen wordt meedragen door zijn eigen woorden. Dat spreekt de mensen aan".

„Ik was in 1986 een keer met minister Van den Broek in het PLO-hoofdkwartier in Tunis en ik moest tolken. Dat ging niet simultaan, dus Arafat zei wat en ik vertaalde dat daarna. Op een gegeven moment werd hij meegesleept door zijn betoog. Hij ging steeds sneller praten, dus ik moest ook steeds sneller praten. Maar hij ging ook steeds harder praten en uiteindelijk stonden we daar beiden zo ongeveer te schreeuwen, hij om zijn verhaal kracht bij te zetten en ik om me verstaanbaar te maken voor de minister".

Verboden bestseller

Internationaal –ook Arabisch– prestige verwierf de auteur met zijn inmiddels klassieke studie over de strijd om de macht in Syrië. De eerste voetnoot in

In den Arabisch

ter. Als een buitenlander daarin als het ware zit te wroeten, vermoeden ze negatieve bedoelingen. De intentie was daarentegen puur wetenschappelijk".

U hebt president Assad ooit ontmoet? „Jawel, twee keer, als begeleider van onze minister van buitenlandse zaken". Een fascinerende Arabische leidersfiguur? „Stellig, een man die heel overwogen spreekt én handelt. Hij is daarnaast bijzonder formeel en tegelijk welbespraakt. Assad zoekt het overigens in tegenstelling tot Gadaffi niet in spectaculaire publieke optredens".

Tussen haakjes: saillante Libanese kritiek op Assads tarten van Israël in Zuid-Libanon via de PLO in de vroege jaren tachtig: „Assad is een leeuw in Libanon, maar een konijn op de Golan".

Een zesde vinger

Is er soms sprake van continuïteit in de negatieve Arabische beeldvorming over Israël? Vijftig jaar geleden was die volstrekt afwijzend. Zie uw boek: „Toen Israël in 1948 ontstond zagen de net onafhankelijke Arabische staten in de jonge joodse staat hun belangrijkste vijand. De Arabische landen zagen Israël als een vreemde eend in de bijt, als een soort kankergezwell in hun midden, een splinter in het hart van de Arabische natie. Al deze termen waren toen in zwang. In Irak heb ik zelfs wel eens het beeld horen gebruiken van een hand die vijf vingers telt. Je kunt er een zesde vinger aan naaien, maar hij valt er altijd weer af, want een hand met zes vingers is onna-

plaats. Denk aan nieuwe joodse nederzettingen. Het voorbeeld is Har Homa".

De Geneefse Conventie inzake bezet gebied (1949) wijst dit Israëlische beleid klip en klaar van de hand, benadrukt de arabist/diplomaat. „Zij bepaalt dat het niet is toegestaan de bevolkingssamenstelling van bezet gebied te wijzigen. En dat gebeurt geleidelijk van Israëlische zijde. Dit proces tempert het Arabische verlangen naar vrede".

Loze vredesformule

Die boektitel, "De vrede die niet kwam", drukt teleurstelling uit. Oorzaken? „Ik schrijf die voorlopige constatering enerzijds toe aan de politieke constellatie in Israël zelf. De nieuwe Likod-regering is minder bereid vergaande stappen te nemen dan het vorige Israëlische kabinet. Evengoed moeten we kijken naar de internationale politieke situatie".

„De huidige Israëlische premier, Benjamin Netanyahu, heb ik een paar keer heel overtuigend horen verkondigen dat zijn land een grote verdedigingsgordel nodig heeft, de Westoever, die heuvelrug. Militair gezien is dat natuurlijk ook zo. Maar ja, dan krijg je geen vrede. De tegenpartij gaat niet alleen overstag voor militaire middelen".

„Oefent daarenboven Israëls grootste bondgenoot, de VS, om uiteenlopende redenen –gewoon uit sympathie en omwille van de kiezersgunst– nauwelijks druk uit op Netanyahu, waarom zou de laatste dan een zijns inziens ongewenst